

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ENGELLİLERE YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER

ENGELLİLER İÇİN ENGELSİZ AVRUPA TEBLİĞİ

12 Mayıs 2000, COM (2000) 284 final

Engelliler toplumda yaşayan en dezavantajlı grup olarak nitelendirilmekte ve sürekli olarak sosyal hayatın tüm alanlarında engellerle karşılaşmaktadırlar. Bu engeller kişileri, fiziksel eksikliklerinden kaynaklanan engellerden daha fazla kısıtlamaktadır.

Amsterdam Antlaşması'nda yer alan bir madde engellilere yönelik ayrımcılıkla mücadeleye esas oluşturmaktadır. Bu maddeye dayanarak Avrupa Konseyi 1999 yılında ayrımcılıkla mücadele paket programı hazırlamıştır. Bu program engellilerin istihdam edilme ve iş hayatında karşılaştıkları ayrımcılığa yönelik AB genelinde bir direktif yayımlanarak, önleyici tedbirler alınması yönünde eylem planı hazırlanmasını önermektedir.

Bu tebliğ, engellilerle ilgili AB politikalarını gözden geçirerek engelli bireylerin ulaşılabilirliğini artırmaya yönelik olarak Avrupa genelinde çaba sarf edilmesini öngörmektedir. Engelli bireyler için engelsiz Avrupa yaratmaya odaklanmış olan bu tebliğ ile meslek edinme, eğitim, mesleki eğitim, ulaşım, iç piyasa, bilgi toplumu ve yeni teknolojiler gibi konularda Avrupa düzeyinde bir sinerji yaratılmaya çalışılmıştır. Bağımsız hareket ekonomik ve sosyal hayata katılmanın önkoşuludur ve bunun gerçekleşmediği durumlarda engelli birey kendine tanınan haklardan yeterince faydalanamamaktadır. E-avrupa gibi girişimlerde de olduğu gibi AB teknoloji alanındaki gelişmelere engellilerin fonksiyonel sınırlılıklarının etkilerini azaltmada ve sosyal hayata katılımlarını artırmada rol oynayacağı bilinmektedir. Engelliliğin görülme sıklığı ile ilgili doğru istatistikî bilgiler etkin işbirliği ve danışmanlık mekanizmaları bu tebliğin uygulamada yer bulması için önemli araçlardır. Fiziksel engellerin yanında toplumun engellilere karşı olumsuz tutumu da çözülmesi gereken sorunlar arasında yer almaktadır. Tüm bu nedenlerden ötürü Komisyon Konseyden 2003 yılının Avrupa Engelliler Yılı olarak ilan edilmesini, toplumda engellilikle ilgili farkındalık yaratılmasını ve yeni politikalar oluşturulmasını istemiştir.

AB'nin engellilikle ilgili uluslararası düzeydeki politikaları Birleşmiş Milletlerin 1993 yılında kabul ettiği "Fırsat Eşitliği Konusunda Engelliler İçin Standart Kurallar İlke Kararı"na dayandırılmaktadır. Bu ilke kararında engelli bireylerin istihdam ve sosyal yaşama katılımlarında toplumun engelli bireye karşı kabullenici tutumunun önemli rol oynadığı belirtilmektedir. Söz konusu standart kuralların izlenmesi için AB Komisyonu "Engelliler İçin Fırsat Eşitliği" başlıklı bir tebliğ yayınlamıştır. Komisyon üye ülkelerden bu konudaki faaliyetlerini işbirliği içerisinde gerçekleştirmelerini beklemektedir. 1997 yılından itibaren Avrupa Parlamentosu, üye ülkeler ve sivil toplum örgütleri ile yapılan toplantılarda ve Konsey raporlarında engellilerle ilgili konulara sıklıkla değinilmektedir. 1997 yılında Avrupa İstihdam Stratejisinin kabul edilmesinden bu yana yıllık olarak hazırlanan Konsey yönergelerinde engellilikle ilgili konulara yer verilmektedir. Üye ülkeler hazırlayacakları İstihdam Yönelik Ulusal Eylem Planlarına engelli grupları da dahil ederek iş olanaklarını artırmalı ve iş becerilerini geliştirmeye yönelik çaba göstermelidirler.

4 Şubat 2000 tarihinde bilgi toplumunda iş stratejileri konulu tebliğ yayınlanmıştır. Avrupa İstihdam Stratejisini ve e-avrupa girişimini destekleyen bu tebliğde engellilerin istihdam

edilebilirliği konusuna değinilmekte ve bilgi toplumunda üreticilerin kullanıcı dostu araçlar geliştirmesi istenmektedir.

Üye ülkeler Avrupa Sosyal Fonundan 1994-99 yılları arasında engellilerin istihdam olanaklarını artırmaya yönelik finansman desteği almıştır. İş deneyimi, ücret desteği, korumalı işyeri, kendi işini kurma ve kooperatif kurma alanlarında gerçekleştirilen birçok faaliyet bu kapsamda desteklenmiştir. 2000-2006 süreci için üye ülkelerden özellikle engellilerin istihdam edilebilirliği ve fırsat eşitliği yaratılmasına yönelik girişimlerin desteklenmesi beklenmektedir.

“İstihdam Topluluk Girişimleri” kapsamında özel güçlükleri olan bazı engellilere iş bulma ve işini koruma konusunda desteklenmesi sözkonusudur. Bu Girişimin dört boyutundan biri olan HORIZON, serebral palsy ve ruhsal problemleri olan engellilerin mesleki eğitiminde ve istihdam politikalarında olumlu değişiklikler yaratmayı sağlamak için çaba gösterir. HORIZON kapsamında desteklenen 1700 proje bulunmaktadır.

Komisyonun talebi üzerine sosyal taraflar engellilerin istihdamı konusunda iyi örnekleri biraraya getiren bir derleme hazırlamış ve Aralık 1998 tarihinde Viyana’da toplanan Avrupa Konseyine sunmuştur. Bunun yanında 19 Mayıs 1999 tarihinde engellilerin istihdamına yönelik ortak bir deklarasyon kabul edilmiştir. 1998 yılında örnek uygulamalar kodu kabul edilmiş, bu kod engellilerin istihdamı ile ilgili Avrupa Kuruluşlarının politikalarına netlik kazandırmıştır.

Sokrates, Leonardo da Vinci, Sağlık Teşviki, Daphne, Prince, Phare ve Tacis vb. programlar aracılığıyla engellilerin ihtiyaçlarına yönelik projeler desteklenmektedir. Üye ülkelerin işbirliği Avrupa Birliği düzeyindeki bir grup (High Level Group of Senior Officials) aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu grup üye ülkeler arasında özellikle ortak amaçların çerçevesini ve ilkelerini belirlemede, engellilere yönelik politikalar, iyi örnekler, bilgi ve deneyimlerin paylaşılmasında önemli rol oynar.

Amsterdam Antlaşması’nın 13. maddesi gereği Avrupa Komisyonu 26 Kasım 1999’da kapsamlı bir ayrımcılıkla mücadele paketi hazırlamıştır. Bu paket kapsamında engellilerin istihdamı ve meslek kazanmalarında Topluluk Antlaşmasının 13. maddesi uyarınca her türlü ayrımcılığın yasaklanmasına yönelik bir Direktif hazırlanmasına ve bütünleyici önlemleri içeren bir eylem planı hazırlanması yeralmaktadır. Engellilerin işgücü piyasasında karşılaştıkları ayrımcılığa yönelik bir diğer süreç de Topluluk Girişimi EQUAL (2000-2006)dır. Bu uygulamanın amacı işgücü piyasasındaki her türlü ayrımcılığa ve eşitsizliğe karşı uluslararası işbirliği geliştirmektir.

Topluluk antlaşmasının 13. Maddesine ek olarak Amsterdam’da yapılan Hükümetlerarası Konferansta kabul edilen 22 numaralı deklarasyonla engellilere yönelik ayrımcılıkla mücadele konusundaki çabalar öne çıkarılmıştır. Bu deklarasyonda, Avrupa Topluluğu kuruluşları, üye ülkelerin yasal düzenlemelerini Avrupa Birliğine yakınlaştırmaları sürecinde engellilerin ihtiyaçlarını gözönünde bulundurmalarını ve ayrımcılıkla mücadele ve fırsat eşitliği konularında bütünleşmeyi artırıcı standartlar geliştirmelerini istemektedir.

Bu tebliğ, belirli hedefleri ve önlemleri biraraya getirmekle kalmayıp Komisyonun, ayrımcılıkla mücadele ve bütünleştirici yaklaşım ilkesi doğrultusunda engellilik konusuna bakış açısını ortaya koymaktadır. Bu tebliğ üye ülkeler tarafından politika zemini olarak da kullanılabilir.

3. BÖLÜM I. Topluluğun Daha Fazla Eklenen Değer Kazanmasına Yönelik Yol Haritası

3.1. Vatandaş Olarak Bağımsız Yaşama Doğru

Modern toplumlarda birey sosyal hayata ve ekonomik hayata katılmak üzere bağımsız olarak hareket edemiyorsa o bireyin topluma tam olarak katılım sağlayabileceği düşünülemez. Özellikle bağımsız hareket edebilme yönünde kısıtlılıkları bulunan bireyler sosyal, kültürel, ekonomik, politik hayata diğer insanlardan farklı olarak daha az katılım sağlamak durumunda kalmaktadır. Engelli bireyleri mümkün olduğu kadar toplumla bütünleştirmek için özellikle toplu taşıma araçlarını da artırarak onlara hareket serbestisi sağlamak, sosyal dışlanmayı da büyük ölçüde azaltacaktır.

Avrupa Birliği çok önceden beri bu konunun önemini farkındadır. 1993'te Avrupa Birliği Komisyonu hareket kısıtlılığı yaşayan engellilerin ulaşım kaynaklarını kullanabilme şanslarını artırmak amacıyla "Erişilebilir Ulaşım Hakkında Topluluk Eylem Planı"nı kabul etmiştir. Bu plan araştırma projeleri koordine etme, bilgi programları konusunda iletişim kurma, ulaşım alt yapısı ve ulaşım araçları konusunda uygulanabilir teknik standartlar belirleme ile ilgili bir dizi Topluluk önleminde oluşmaktadır.

Son zamanlarda, Komisyon sekiz yolcudan daha fazla yolcu taşıyan ulaşım araçlarına yönelik olarak engelli bireylerin erişilebilirliğinin artırılmasına yönelik önlemleri içeren bir Direktif kabul etmiştir. Taslak Direktif kentsel yolcu taşıma sistemlerinde kullanılacak araçların ulaşılabilirliğine yönelik teknik reçeteler sunmaktadır. Aynı zamanda Şehirlerarası yolcu taşıma sistemleri için de öneriler içermektedir.

Engelli bireylerin ulaşılabilirliğini artırma yolundaki Avrupa Birliği çabaları aşağıda sunulan alanlarda gerçekleşmektedir.

- Hizmet düzeyini artırmak; tüm ulaşım sistemlerinde ve toplu taşıma araçlarında engelli bireyler için gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi için rehber kitaplar hazırlamak,
- Raylı sistemlere ulaşım; yolcuların erişilebilirliğini artırmaya yönelik gerçekleştirilen COST335 projesi sonucu yapılan önerilerden bazılarının hayata geçirilmesi yönünde Komisyonun çabaları bulunmaktadır.
- Havayolu; havaalanı ve havayolu şirketi tarafından Avrupa Sivil Havacılık Konferansı ve Uluslar arası Sivil Havacılık Organizasyonunun önerdiği uygulamaları ve standartları takip etme adına önemli çaba sarf edilmesine rağmen engelli bireyler Avrupa genelinde seyahat ederken bazı durumlarda problemlerle karşılaşmaktadır. Komisyon hava yolunu kullananlar için yolcu hakları belirleme yolunda bir çabaya girişmeyi düşünmektedir.
- Deniz Ulaşımı; Haziran 1991'de Uluslararası Deniz İşletmeciliği Organizasyonu (IMO) "engellilerin ve yaşlıların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik tasarım ve yolcu gemilerinin işletimi" konusunda tavsiye kararı yayınlamıştır. Komisyon bu tavsiye kararının ve Handiami Projesinin (engelli bireylerin deniz ulaşım araçlarını kullanırken karşılaşabilecekleri acil durumlarda yapılacakların neler olabileceğine ve deniz işletmeciliklerinde engelli birey çalıştırılmasına dair yapılan araştırma) uygulanması konusunda çalışmalar yapmaktadır. Örneğin, 29 Aralık 1999/35/EC sayılı Konsey Direktifinde feribotlar ve şehir hatları vapurlarını kullanan engelli bireylerin güvenliği konusunda "tüm işletmelerin engelli ve yaşlı bireylere sağlanacak hizmet ve destekler açısından bilgilendirilmesi, tüm yolcuların bu konuda

bilgilendirilmesi ve tüm uyarıların az görenlere uygun biçimde verilmesi” istenmektedir.

- Bütünleştirici Trans-Avrupa Ağı; AB Avrupa Ulaşım Ağı geliştirme kılavuzunda (TEN-9) Avrupa genelinde insanların sürdürülebilir hareketliliğinin sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu kılavuzda engelli bireylere yönelik açık bir ifadeye rastlanmamakla birlikte bir sonraki kılavuzda (TEN-10) yaşlılıktan veya engelden dolayı hareket kısıtlılığı yaşayan bireylerin bu ulaşım ağına ulaşılabilirliğinin artırılmasına yönelik ifade bulunmaktadır.
- İleri araştırmalarda bütünleştirme çalışmaları; beşinci çerçeve araştırma programında ulaşım alt yapısı ve ulaşım sistemleri ile ilgili araştırma ve çalışmalarda ulaşılabilirlik konusunda kapsaması ön görülmüştür.
- Topluluk, Avrupa Yerel Ulaşım Bilgi Servisini (ELTIS) kurarak Uluslararası Toplu Taşıma Birliği (UITP) ve yerel ve bölgesel POLIS ağı ile işbirliği içerisinde iyi uygulama örneklerinin desteklenmesi ve yaygınlaştırılmasını sağlamaya çalışmıştır. Bilgisayar ağı üzerinde kurulan bu sistemde hareket kısıtlılığı bulunan bireyler için erişilebilir ulaşım seçeneklerine yönelik örnekler bulunmaktadır.
- Haziran 1998’de kabul edilen engelliler için park kartı tavsiye kararının üye ülkelerde karşılıklı olarak tanınması teşvik edilmektedir.

3.2.Ulaşılabilirliğin Artırılması: Sektörler Arası Boşlukları Kapatmak

Tüm ulaşım sistemi kapsamlı bir şekilde erişilebilirlik açısından gözden geçirilmedikçe, ulaşım araçlarının erişilebilirliğinin artırılması yeterli olmayacaktır. Hareket kısıtlılığı olan bireylerin otobüs duraklarına ve tren garlarına erişimi sağlanmadıkça ulaşılabilir otobüsler ve trenlerin yapılması çok anlamlı olmayacaktır. Binaya erişim, kamu alanlarına erişim ve ulaşım sistemlerine erişim arasındaki bu tip boşlukları kapatacak bir çerçeve belirlenmelidir.

Avrupa Birliği düzeyinde endüstri, bilgi toplumu, sosyal kenetlenme, bölgesel gelişim, çevre, ulaşım, sosyal politika, iş yeri sağlık ve güvenliği ile ilgili politika alanlarında gerçekleşen tüm etkinlikler ulaşılabilirlik üzerinde etkili olmaktadır. İş verenin iş yerini engelli çalışanın kullanımına uygun hale getirmesine yönelik hazırlanan 89/391/EEC Çerçeve Direktifi gibi bazı AB yasal düzenlemeleri hareketlilik ile ilgili konulara değinmektedir. Engelli bireyler tarafından kullanılan liftlerle ilgili 29 Haziran 1995 tarihli 95/16/EC Konsey Direktifi hazırlanmıştır. Yine Liftlerin güvenliği ve erişilebilirliği ile ilgili 8 Haziran 1995 tarihli konsey tavsiye kararı bulunmaktadır.

Komisyonun görüşüne göre Avrupa Birliği politika alanları arasında koordinasyonu sağlayarak ulaşılabilirliği artırmalıdır. Böyle yaparak iş yaşamının kalitesini artıracak, müşterisinin güvenliğini sağlayacak ve Avrupa Endüstrisinin etkinliğini geliştirecektir. Aslında, engelli bireylerin istihdamının artırılmasına yönelik politikalar, engelli bireylerin ulaşılabilirliğine yönelik etkin önlemler alınmadıkça tam olarak hayata geçirilme olanağı bulamaz.

Bunun yanında, güvenli ve uygun bir iş ortamı yaratılması engelli bireyin iş kapasitesini tam olarak kullanabilmesi ve rekabet ortamında varlığını devam ettirebilmesi açısından önemlidir. Ulaşılabilirlik kamuya sağlanan hizmetlerin bazılarında öne çıkmaktadır. Bu özellikle turizm sektöründe hizmeti sağlayan kuruluş için artı getiriler sağlamaktadır çünkü bu kuruluşlar hareket kısıtlılığı olan yaşlılar ve engelli bireyler için tercih edilmektedir.

- Endüstriyel kuruluşlar ve tüketicilerin katkısıyla Komisyon Avrupa Birliği Yapılı Çevreye Ulaşılabilirlik Standartlarının uygulanabileceği alanları tanımlayacaktır.
- Avrupa’da AB’nin finansal desteği ile yeni ulaşım ve alt yapı sistemleri geliştirilmektedir. Bu destek özellikle Trans-Avrupa Ağı ve Yapı Fonları (structural funds) göz önünde bulundurularak hazırlanan projelere, bu beklentileri karşıladıkları ölçüde sağlanmaktadır. Ulaşım araçlarının ve alt yapısının kullanım süresi çok uzun olduğu için ulaşılabilirlik konusu bunların tasarım sürecine dahil edilmelidir. Komisyon AB’ye finansal destek için gönderilen tasarım ve inşaat proje önerilerinde ulaşılabilirlik gereklerini, kabul edilen standartları ve iyi uygulamaları izledikleri ölçüde değerlendirmeye almaktadır.
- Komisyon, kamu otoritelerinden ulaşılabilirlik ile ilgili iyi uygulamaları izleme konusunda yapı sektörünü desteklemesini beklemektedir.
- Komisyon kendi değerlendirmeleri ve üye ülkelerin sundukları raporlara dayanarak 89/391/EEC direktifinin ön gördüğü gerekleri yerine getirip getirmediği ve bunu uygulamaya yönelik yaptırımları konusunda ülkeleri değerlendirir.
- Komisyon, Avrupa Sağlık ve Güvenlik Kuruluşu altında elektronik bir ortamda yayınlacağı veri tabanı ile işyeri uygulamalarından iyi örnekleri ve iş yerinde özrün yönlendirilmesi ile ilgili metotlar hakkında bilgi vermektedir.
- Komisyon Avrupa genelinde ulaşılabilirliğin sağlanması ve mimari engellerin ortadan kaldırılması amacıyla mimar, inşaat mühendisi ve çevre ve tasarımla ilgili meslek elemanlarının ulaşılabilirlikle ilgili önlemler hakkında yeterli bilgi almaları sağlanmalıdır. Komisyon bu yönde çaba sarf etmektedir.
- Beşinci çerçeve programında evrensel olarak ulaşılabilirliğin sağlanmasına yönelik yolların araştırılması gerektiği belirtilmiştir.

3.3. Bilgi Toplumunu Herkesin Yararına Sunmak

Bilgi toplumunda bilgiye ulaşabilmek de önem kazanmıştır. Teknolojideki özellikle bilgi ve iletişim teknolojisi konularındaki gelişmeler insanlara daha önce mümkün olmayan olanaklar sunmakta bir çok engeli ortadan kaldırmaktadır. Ancak engelli bireyler tüm bu olanaklara rağmen bu alanda da çeşitli engellerle karşılaşabilmektedir.

Avrupa Birliği bu bağlamda bilgi toplumundan engellilerde dahil olmak üzere herkesin istifade etmesi yolunda çeşitli çalışmalar başlatmıştır. Bu Komisyonun “Social and Labour Market Dimension of the information Society People First-Next Step” adlı tebliği toplumla bütünleşme ve engellilerin istihdamının artırılması için teknolojinin bu süreçlere katılmasının teşvik edilmesinin ve bunun yaygınlaştırılmasını amaçlamaktadır.

İlgili diğer girişimler Komisyonun 98/10/EC numaralı direktifinde yer almaktadır. Sesli telefon ve rekabet ortamında evrensel telekomünikasyonla ilgili hükümlerde üye ülkelerden engelli bireylerin ulaşılabilirliğinin sağlanmasına yönelik alınacak önlemler alınması istenmektedir. 9 Mart 1999 tarihli Konsey ve Avrupa Parlamentosu toplantısında Radyo ve Telekomünikasyon Terminal Ekipmanları Direktifi Komisyona bazı sınıf ekipmanlar kullanarak bu tip araçları engelli bireylerin kullanabileceği şekle uyarlama yetkisi verir.

Avrupa Bilgi Toplumu Standardizasyon politika çerçevesinde Komisyonun Avrupa Standart belirleme kuruluşlarını, CENELEC, ETSI ve CEN’ yi engelli bireylerin ve yaşlı insanların bilgi toplumundan faydalanması için erişimlerini ve katılımlarını artırmak için özel standartlar belirlemelerine yönelik talimatı bulunmaktadır <http://www.cenorm.be/iss/Workshop/Design-for-All/Default.htm>.

Beşinci RTD Çerçeve Programında bilgi toplumuna katılım sağlama ve bağımsız yaşamı destekleme hizmetleri ve çevresel engelleri kaldırmak için destek ve uyarlanabilir sistemler araştırılması istenmektedir. Avrupa Komisyonu Joint Araştırma Merkezi de aktif olarak engellilerin kullanımı için yeni teknolojiler geliştirmeye çalışmaktadır.

8 Aralık 1999 tarihinde Avrupa Komisyonu “e-Avrupa: Herkes için Bilgi” girişimini başlattı. Bu girişimle Avrupa’da yaşayan herkesin, bilgi toplumunda bilgiye erişimini garantiye alacak çalışmalar başlatıldı. Buna göre on adet faaliyet alanı belirlendi bu faaliyet alanlarından biri de engellilerin bilgiye erişimini sağlamaya yöneliktir. Engellilerin bilgiye erişimini artırmaya yönelik belirlediği amaçlar şunlardır:

- Bilgi toplumu ile ilgili tüm yasal düzenlemelerin ve standartların gözden geçirilerek erişilebilirlik açısından yeniden değerlendirilmesi;
- Komisyonun, bilgi ve iletişim konularındaki kamu tedarik sistemlerinde engelli bireylerin ihtiyaçlarının nasıl göz önünde bulundurulacağını anlatan bir tebliğ yayınlaması;
- Avrupa Birliği Kurumları ve Üye Ülkeler var olan “Web Erişilebilirlik Girişimi”nin kullanımını artırmalı, kamuoyunun bilgisine web ortamında sunulan bilgilerin engellilerin erişimine uygun olarak da hazırlanması sağlanmalı (<http://www.w3.org/tr/wai>), engellilerinde kullanımına yönelik web tasarımlarının yaygınlaştırılması için kamu ve özel sektör işbirliği teşvik edilmeli;
- Tasarımcılar ve mühendislerin erişilebilirlik konusunda eğitim alacağı müfredat hazırlanmalı ve yetkili kuruluşlar arasında etkileşim başlatılmalıdır.

3.4. Teknolojinin Mümkün Kıldıkları: Destek Teknolojisi Pazarı

Herkes için tasarım ilkesinin uygulanması teknoloji, hizmet sağlama ve ürün sektöründe engellilerinde dahil olduğu geniş bir kullanıcı kitlesine uygun üretim yapma sonucunu doğurmaktadır. Ancak, daha geniş bir yelpazede üretim yapmak tüm engelli bireylere uygun ürünün yapılabilmesi anlamına gelmemektedir. Bu tip kullanıcıların teknolojiye erişimini sağlamanın en garantili yolu onların özel ihtiyaçlarına göre üretim yapmak ya da ürünü engelli bireyin kullanacağı şekilde uyarlamaktır. Bu tip uyarlanmış ya da özel üretim teknolojilere, destek teknolojisi denir.

Bu ürünlerin oldukça büyük bir pazarı olmakla beraber ancak nüfusun artması ile birlikte bu pazarın daha da çok büyüyeceği düşünülmektedir. Engelli ve hareket kısıtlılığı yaşayan yaşlı insanların destek teknoloji ürünleri sadece 1990 yılında 326 milyar ECU tutmaktadır. Özel destek teknolojisi pazarına bakılırsa, bu miktar şuanda yıllık 10 milyar euro’dur ve bu miktar yıllık %10-20 artarak devam etmektedir. Avrupa endüstrisine bakıldığında bu ürünlerin daha çok küçük ve orta ölçekli sanayi girişimcileri tarafından üretildiği ve genel olarak çok geniş bir ürün kataloguna sahip olmadıkları ve kısıtlı kaynaklara sahip oldukları görülmektedir. Avrupa endüstrisinin bu konuya ilgisinin artırılması ve Avrupa Birliği düzeyinde pazar oluşturulması sonucu makul fiyatlı ürün ve hizmetleri ortaya çıkabilecektir. Beşinci program çerçevesinde bu yönde üretim yapan küçük ve orta ölçekli sanayi girişimcilerinin desteklenmesi öngörülmektedir.

- Konseyin tıbbi araç gereçlerle ilgili Direktifinde (93/42/EEC, OJL 169,12.07.1993) engelliler için üretilen bazı destek ürünlere yer verilmiştir. Bu direktifin amacı açık ve şeffaf bir Avrupa Birliği pazarı oluşturmaktır. CEN Teknik Komitesi ilk olarak TC 293(Engelliler İçin Teknik Destek Standartlar) tekerlekli sandalye gibi ürün grupları

için standartlar belirlemiştir. Diğer ürün grupları için standartlar oluşturulma aşamasındadır.

- Komisyon CEN/CENELEC/ETSI' den engelli bireylere ve yaşlı insanlara yönelik kuruluşların temsilcileri ile koordinasyon halinde engelli bireylerin bilgi toplumunun sunduklarına erişim sağlayabileceği standartlar geliştirilmesini istemiştir. Talimat yeni ürünler hizmetler planlanırken herkes için tasarım ilkesinin göz önünde bulundurulmasını ve bunun yaygınlaştırılmasını istemektedir.
- Kullanıcılara ve pazara sunulacak bilginin toplanmasının ve yayılmasının ön şartı bilginin, tavsiyenin ve rehberliğin sağlanmasıdır. Handynet'ten, diğer veri tabanları ve bilgi toplama projelerinin sonucunda elde edilen deneyimler üzerine Komisyon ulusal destek teknolojileri bilgi servisleri arasında bilgi ve eşgüdümü geliştirerek internetin yaygın kullanımı sürecinde engellilere sağlanabilecek olanakları artırmayı amaçlamaktadır.
- Uygun destek teknoloji ürünlerinin varlığı ve makul fiyatlara alınabilirliği engelli bireylerin olanaklardan eşit olarak yararlanması açısından da önemlidir. Üye ülkeler destek araç gereçleri hakkındaki hükümleri belirlemekle yükümlüdür. Bununla birlikte, sosyal, fiziksel ve politik engellerin ortadan kaldırılması bağımız hareket edebilmesini kolaylaştırarak engelli ve yaşlı bireylerin daha engeliz bir çevrede yaşama imkanı sağlayacaktır. Bu da AB' nin gerçekleştirmeye çalıştığı hedeflerinden biridir.
- Avrupa Komisyonu yardımcı araç gereçlerden vergi ve gümrük vergisi alımında, vergi indirimi veya vergiden muafiyet sağlanması yönünde ülkelerden çaba göstermelerini beklemektedir. Sağlık ekipmanlarından alınan vergi oranını düşürmeleri yolunda çağrıda bulunmaktadır (77/388/EEC, OJL 145,13.06.1977). . Konsey Tüzüğü (918/83/EEC, OJL 105,23.04.1983) bazı özel durumlarda ithal prosedürleri olmadan ithal edebilme olanağı sağlamaktadır.

3.5. Engelli Tüketicilerin Haklarının Korunması

Geçmişte, özellikle ürünleri nüfusun büyük bir kesimi tarafından kullanılan şirketler sadece engelli bireylerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmaktaydı. Bununla birlikte şirketler uygun yönetim teknikleri uygulandığında, engelli bireylerin ihtiyaçlarının karşılanabileceği ürünler yaratılarak yeni bir pazar oluşturulabileceği ve fiyat dengelenmesi sağlanabileceği görüşünü benimsemeye başlamıştır. Bu trend Avrupa tüketici politikasını da etkilemeye başlamıştır, tüm tüketicilerle birlikte engelli tüketicilerin hakları güvence altına alınmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşımla şimdiye kadar projelere finansal destek sağlama veya kuruluşları bilgilendirme şeklinde gelişmiştir. Bu yönde gerçekleşen çalışmalardan biri de Özel Kullanıcıların İhtiyaç kriterlerinin geliştirilmesidir. Herkes için Tasarım İlkesi'nin uygulanmasında, ürünlerin karşılaştırmalı testi ve hazırlanacak protokollerde de bu kriterler kullanılabilir. Tüketicilerin korunması bağlamında Direktif 95/46/EC'de (Resmi Gazete 281, 23.11.1995) engellilikle ilgili kişisel bilgilerin korunmasını da güvence altına alır.

Bu olumlu gelişmeler aşağıda belirtilen faaliyetlerle güçlendirmelidir:

- Yeni binyıl için hazırlanan Tüketici Politikaları Eylem Planı çerçevesinde Komisyon, engellilere özellikle adalet, finansman hizmetleri ve ürün güvenliği konularında muğlak bir yer verildiğini dikkate almalıdır.
- Tüketici güvenliği alanındaki standartlarda Komisyon, Avrupa Standart Kuruluşuna engellilerin güvenliği ve kullanımı konularına özellikle önem vermesi konusunda zorunluluk getirmiştir.

- Elektronik iletişim alt yapısı ve ilgili hizmetlerle ilgili yeni yasal düzenlemelerde engelli tüketicilerin ihtiyaçlarına yönelik hedefler ortaya konmalıdır.

4. BÖLÜM II. TOPLULUĞUN KATKISINA YÖNELİK POLİTİKA ARAÇLARI

“Engellilikle ilgili bilgilerin yetersizliği, cehalet ve önyargı Komisyonun bu konuda bütüncül politikalar oluşturulmasına engel olmaktadır. Engellilerin kendi içindeki farklılıkları, farklı koşulları, engellilik tipleri ve engellilik derecesindeki farklılıklar, farklı engellerle karşılaşmaları bu problemin çözümünü daha da zorlaştırmaktadır. Herhangi bir önlem alınırken güçlü bir bilgi birikimi, koordinasyon, danışmanlık mekanizmaları vazgeçilemez öneme sahiptir.

4.1. Sayıların Yorumu ve İhtiyaçların Belirlenmesi

Engellilerin ev yaşamında, iş yaşamında ve genel olarak sosyal yaşamda bağımsız bir biçimde yer almalarını sağlamak üzere Komisyonun ve politika yapıcılarının planlayacakları ve tasarlayacakları önlemler engelliler konusunda güvenilir istatistikler ve demografik verilere bağlıdır.

1992/1993’de EUROSTAT engellilerin sosyo ekonomik durumları ve nitelikleri hakkında çeşitli istatistikleri içeren kapsamlı bir doküman yayınlamıştır. Çok amaçlı bir araştırma olan Avrupa Topluluğu Hane Halkı Paneli, Avrupa genelinde karşılaştırılabilir istatistikler elde etme amacıyla Avrupa İstatistik Sistemi tarafından 1994’den beri yapılmaktadır.

Komisyon uygun istatistiksel bilgileri aşağıdaki faaliyetlerle geliştirmeyi hedeflemektedir:

- Sağlık, sosyal koruma, işyerinde sağlık ve güvenlik, istihdam ve eğitim konularında veri toplanması. Bunun yanında Komisyonun 8 Eylül 1999 tarih ve 1924/1999 sayılı Direktifine göre Avrupa İşgücü Araştırması’nda engellilerin istihdamına ilişkin bir modül konulması çalışmaları 2002 yılında tamamlanacaktır. Engellilik konusundaki tanımların ve veri toplama yöntemlerinin karşılaştırılabilir olması açısından üye ülkeler arasında iş birliği yapılacaktır. İhtiyaç duyulması halinde veri uyumsuzluklarının ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- Sağlık İzleme Programı, Avrupa Birliğinde sağlık endikatörleri ve verilerin karşılaştırılabilir olması amacıyla bir çerçeve geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu endikatörler günlük yaşam, sosyal yaşam ve iş becerileri açısından farklı engellilik tiplerinin ve derecelerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.
- Beşinci RTD çerçeve Programı (1998-2002) özellikle yaşam kalitesi ve yaşam kaynaklarının yönetimi programının “Yaşlanan nüfus ve engellilerle ilgili araştırma” faaliyetleri aracılığıyla engellilik konusundaki bilgi birikiminin gelişimine önemli katkı sağlayacaktır.
- Bu programlar engellilerin özellikle sosyal ve fiziksel çevrelerinin (örneğin rehabilitasyon ve destek teknolojileri) geliştirilmesi, etkili ve yeterli sağlık ve sosyal bakım hizmetlerinin sunulması ile onların yaşam kalitesini ve bağımsızlığını artırmayı hedeflemektedir.

4.2. Bütüncül Avrupa Birliği Programlarının tasarlanması

Komisyon, tüm Avrupa Birliği vatandaşları için açık ve kullanılabilir programlar oluşturmayı hedeflemektedir. Avrupa Birliği genelinde her ne konuda olursa olsun bir program tasarlarken

engelli bireylerde dahil olmak üzere tüm vatandaşlar için erişilebilir olması sağlanacaktır. Engelli bireylerin erişiminin kısıtlanabileceği durumlarda özel önlemler alınarak engelli bireylerin engellerinden kaynaklanan sınırlılıkların mümkün mertebe azaltılması hedeflenmektedir.

Komisyon genel programlar içerisine engellilerin de katılımını sağlayacaktır. Bu amaçla fırsat eşitliği sağlamak adına engellilerin özel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gerekli durumlarda özel tedbirlere de yer verecektir. Bu özel tedbirlerin maliyeti topluluğun bütçesi elverdiği sürece dikkate alınacaktır.

4.3. Örnekleme

AB Komisyonu engelsiz hizmetlerin yaratılması amacıyla aşağıda belirtilen konularda örnek uygulamaları desteklemeye devam edecektir.

a) İstihdam

Engelli bireyler iş piyasasında, özellikle kamu hizmetlerinde, çok az sayıda temsil edilmektedir. Komisyon diğer AB kuruluşları ile beraber 1998'de "Engellilerin İstihdamı Konusunda Örnek Uygulama İlkeleri" belirlemiştir. Bu ilkeler açılan iş sınavlarının ve işe alınma prosedürlerinin engelli adaylara uyarlanması, engelli istihdamı söz konusu olduğunda bu bireylere yönelik mesleki eğitim, iş yeri düzenlemeleri üzerinde durmaktadır.

Bu çerçevede Komisyon engellilerin Avrupa Kamu Hizmetlerinde İstihdamını artırma amacıyla gerekli önlemleri alacaktır. Sınavların düzenlenmesi, kariyer gelişimi, idari destek ve engellilere yönelik düzenlenmiş ofisler bu kapsamda değerlendirilecek konular arasındadır. Engelliler için uygun mesleklerin de belirlenmesi kararlaştırılmıştır.

Komisyon kurum ve kuruluşlarda çalışan personelin engellilik konusunda bilgi ve duyarlılık artırıcı eğitimden geçmesini teşvik edecektir. Bu eğitimde engellilere yönelik ayrımcılık konusunda bilgilendirme ve engellilerin kendilerini tanıttıkları bölümler de yer alacaktır.

b) Ulaşılabilirlik

Yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde Komisyon ulaşılabilirlik konusunda stratejiler geliştirecektir. Bunun yanında var olan binaların yeniden düzenlenmesinde yeni binaların yapımında ulusal standartlara uyulması sağlanacaktır.

c) Bilgi ve İletişim

Avrupa'daki engelli vatandaşlar bilgiye erişme konusunda Avrupa'daki diğer vatandaşlarla eşit haklara sahiptir. Bilginin uygun formatlarda sağlanmaması engellilerin bilgiye erişimini engellemektedir. Komisyon bilgiye erişim açısından daha fazla sayıda insanı dahil etmek ve bilgiye erişim konusunda maliyeti düşürmek açısından interneti kullanmaktadır. Dolayısıyla bu yolla engellilere uygun formatlarda sağlanan bilgi engellilerin bilgiye erişimini sağlayacak ve kolaylaştıracaktır. Ancak, internette dokümanların yer alması tek başına erişilebilirliği sağlamamaktadır. Dil ve dokümanların hangi işletim sistemi ile yazıldığı erişim açısından önem taşımaktadır.

İletişimin bütüncül dolayısıyla da etkili olabilmesi için engellilerin ihtiyaçlarındaki farklılıklar dikkate alınmalıdır. Engelliler standart formatlarda sunulan bilgiye erişimde güçlük yaşayabilirler. Duyuşsal ve Bilişsel güçlükleri olan bireylerin bilgiye erişiminde alternatif formatlara gerek duyulur.

Üçüncü bölümde belirtilen noktalara ilaveten Komisyon Aşağıdaki faaliyetleri gerçekleştirecektir.

- Avrupa Topluluğunun Resmi Gazete (OJL) Kuruluşu engelli vatandaşların bilgiye erişimini sağlamak açısından bir standart geliştirecek ve uygulayacaktır. Aynı zamanda materyallerin alternatif formatlarda oluşturulmasını ve Avrupa genelinde yayılmasını Yayıncılar Forumu aracılığıyla destekleyecektir.
- Komisyon, Komisyon dokümanlarına erişilebilirlikle ilgili ilkelerinde değişikliğe giderek politikalar, programlar ve hizmetlerle ilgili bilgi ve yayınların alternatif formatlarda yayınlanmasını sağlayacaktır.

d) Avrupa Okullarında Avrupa Okullarında Kaynaştırma

Eğitim Bakanları ve Konsey engelli çocukların kaynaştırma okullarına entegrasyonu konusunda çeşitli tavsiye ve ilke kararları almıştır. Bu girişimler Avrupa düzeyinde devlet okullarında gerçekleştirilmiştir. Özellikle Avrupa Okulları Yönetici Kurulu 1995'te öğrenimi destek komitesi kurmuş ve bu kurul aracılığıyla Avrupa okullarının tüm öğretim düzeylerinde engellilerin kaynaştırılmasının sağlanmasını hedeflemiştir.

4.4.Engellilere Yönelik Danışmanlık Hizmetleri

Yaşam deneyimleri, engellilere hizmetlere ulaşmada kendilerini etkileyen ve engelleyen politika ve pratikleri çabuk kavrama ve yaşadıkları problemler konusunda çözüm üretme becerisi kazandırmıştır. Komisyon, bu tebliğde yer alan fikirlerin çoğunluğunun engelliler, engellilik alanındaki uzmanlar ve derneklerle diyalog sonucunda ortaya çıkarmıştır. Komisyon, Topluluk girişimlerini uygularken engellilere yönelik sivil toplum örgütlerinden danışmanlık alacaktır.

Politika ve program geliştirmede katkılarının artırılması için engellilerin kapasitesi güçlendirilecektir. Komisyon engellilerle ilgili örgütlerle, diğer sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğini artıracak ve bilgi paylaşımını teşvik edecektir.

4.5.Komisyon Hizmetlerinin Koordinasyonunun Güçlendirilmesi

Komisyonun ilgili alanlarında engellilerle ilgili politikaların koordinasyonu açısından en önemli mekanizma "Interservice group on disability" ile ilgili tüm Genel Müdürlüklerin bu grup içerisinde aktif bir katkısı bulunmakta ve bu grup engellilik alanında duyarlılık geliştirme açısından çok etkili bir çaba sarf etmekte ve sektörler arası işbirliği sağlamaktadır.

Disability interservice group tüm politika alanlarının ilgili faaliyetlerinde bilgi paylaşımı sağlamak, gereksinimler belirlemek ve katkı sunmak amacıyla düzenli olarak toplanmaya devam edecektir.

Interservice group Komisyon hizmetleri kapsamında engellilik konularında alternatif bilgi sunma biçimleri geliştirecektir.

Komasyon hizmetleri kapsamında, Avrupa programları ve girişimleri konusunda bilgiye erişmek isteyen engellilere destek olması amacıyla bir kılavuz hazırlanması hedeflemektedir.

Engellilere Yönelik Fırsat Eşitliği: Avrupa Eylem Planı

Brüksel, 30.10.2003 COM (2003)final

2003 Avrupa Engelliler Yılı'nın başarısı, 2003 yılının ötesine taşıyacağı sürdürülebilir sonuçlarla ölçülebilir. Avrupa Komisyonu, Avrupa Engelliler Yılına dahil olan tüm taraflarla birlikte erişilen başarıların ötesine geçmek istemektedir. Bu tebliğin amacı, genişlemiş Avrupa için sürdürülebilir ve operasyonel bir yaklaşım geliştirmektir. Bu plan, Avrupa Birliği (AB) politikalarına engellilik boyutunun dahil edilmesi için bir çerçeve ve referans noktası oluşturacak ve ulusal düzeydeki politikaların oluşturulması ve geliştirilmesini teşvik edecektir.

Sözkonusu tebliğ, genişlemiş AB ekonomisi ve toplumunda engellilerin bütünleştirilmesi için gelecekteki AB girişimlerinin çerçevesini oluşturmaktadır. Öngörülen yaklaşımda üç operasyonel hedef öne çıkmaktadır:

- “İstihdamda Eşit Muamele Direktifi”nin (2000/78/EC) uygulanması
- İlgili Topluluk politikalarına engellilik boyutunun dahil edilmesi
- “Herkes İçin ulaşılabilirliğin” iyileştirilmesi

Bu tebliğ, 2010 yılına kadar olan süreç için bir Eylem Planı ortaya koymaktadır.

Eylem planının amacı, engellilik konularının ilgili Topluluk politikalarına dahil edilmesi ve engellilerin entegrasyonunun sağlanması için belirli alanlarda somut tedbirler alınmasıdır. Engellilik konularının Topluluk politikalarına dahil edilmesini sağlamak için Komisyon, iki yılda bir genişlemiş Avrupa'daki engellilerin genel durumlarının ele alındığı bir rapor yayınlacaktır. Raporla, üye ülkelerdeki gelişmelere de yer verilecektir. Komisyon, ekonomide ve toplumsal alanda kalıcı çözümler üretmek amacıyla politika üretirken sosyal tarafların da bu sürece dahil olmasını teşvik edecektir.

İstihdam sosyal bütünleşme açısından kilit bir öneme sahiptir. Bu nedenle AB Engelliler Eylem Planı'nın birinci aşaması (2004-2005 yılları), engellilerin istihdamını teşvik edecek gerekli koşulların yaratılması konusuna vurgu yapacaktır. Bu süreçte genişlemiş Avrupa'da işgücü piyasasının daha ulaşılabilir olması sağlanacaktır. Bu doğrultuda, Eylem Planı'nın birinci aşaması şu dört somut önceliği ortaya koymaktadır:

- İş sahibi olma, işte kalma ve ayrımcılıkla mücadele,
- İstihdam olanağının artırılması, uyum, kişisel gelişim ve aktif vatandaşlık için yaşam boyu öğrenme,
- Engellilerin güçlendirilmesi için yeni teknolojiler geliştirilmesi ve kullanımı, böylece istihdam olanaklarının artırılması,
- İşyerlerine ulaşmak, ekonomi ve toplumla bütünleşmek için kamusal mekanların ulaşılabilirliği.

Komisyon tarafından, genişlemiş Avrupa'daki engellilerin genel durumlarının değerlendirildiği ve iki yılda bir hazırlanacak rapor, AB politikalarının etkileri ışığında, sonraki aşamalarda önceliklerinin belirlenmesinde referans olacaktır.

AYRIMCILIĞA KARŞI TOPLULUK EYLEM PLANI OLUŞTURULMASI (2001-2006)

27 Kasım 2000, Konsey Kararı (2000/750/EC)

1) Avrupa Birliği; özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayanmaktadır. Avrupa Birliği Antlaşması'nın 6(2). Maddesi uyarınca İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunması Avrupa Sözleşmesi, üye devletlerin ortak geleneklerine ve Topluluk Yasası tarafından garanti altına alınan temel haklara Avrupa Birliği saygı göstermek durumundadır.

(2) Avrupa Parlamentosu, ayrımcılığın yaşandığı tüm alanlarda eşit muamele ve eşit fırsatlar konusunda politika geliştirmesi ve güçlendirmesi için Avrupa Birliği'ni zorlamaktadır.

(3) Avrupa Birliği ayrı insan ırklarını belirlemeye yönelik teorileri reddetmektedir. Bu Karardaki "İrksal orijin" kavramı bu teorilerin kabul edilmesi anlamını taşımamaktadır.

(4) Kadınlar sıklıkla birçok alanda ayrımcılığa uğradıkları için, Antlaşma uyarınca, Programın uygulanmasında Topluluk, kadınlara erkek arasında eşitsizliklerin giderilmesine ve eşitliğin geliştirilmesine çalışacaktır.

(5) Hiçbir ayrımcılık hoş görülmez. Program, hem üye ülkelerdeki iyi uygulamaları örnek almak hem de çoklu ayrımcılığa karşı da savaşmak için politikaların ve yeni uygulamaların geliştirilmesi amacını taşımaktadır. Bu karar çeşitli alanlardaki her tür ayrımcılıkla savaşmak için bütüncül bir strateji oluşturulmasına yardım edebilir.

(6) Özellikle toplumsal cinsiyet konusunda Topluluk'un deneyimleri, uygulamada ayrımcılıkla savaşmanın karşılıklı birbirini destekleyen mevzuat ve uygulamalarla mümkün olduğunu göstermiştir.

(7) Cinsiyet ayrımcılığına karşı Topluluk' un özel eylemleri olduğu için Program, cinsiyet ayrımcılığı dışında ayrımcılığın tüm alanlarıyla ilgilenmelidir. Değişik alanlardaki ayrımcılıklar benzer özellikler taşıyabilir ve onlarla benzer şekilde savaşılabilir. Ayrımcılıkla mücadelede edinilen deneyimden diğer platformlarda da yararlanılabilir. Ancak, bunun için değişik şekillerdeki ayrımcılığın kendilerine özgü özellikleri duruma uygun hale getirilmelidir. Bu nedenle, engelli kişilerin özel ihtiyaçları eylemlerin ve sonuçlarının ulaşılabilirliği açısından gözönünde tutulmalıdır.

(8) Programa katılım ayrımcılıkla savaşan tüm kamu ve/veya özel organ, kuruluşlara açık olmalıdır. Aynı şekilde yerel ve ulusal sivil organizasyonların deneyim ve becerileri de gözönünde bulundurulmalıdır.

(9) Avrupa'daki birçok sivil toplum kuruluşunun ayrımcılıkla mücadele konusunda ayrımcılığa uğrayan kişiler aracılığıyla edindiği deneyimi vardır. Bu nedenle, bu kuruluşlar, ayrımcılığın çeşitli şekillerinin ve etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi için, ayrımcılığa uğrayan kişilerin deneyimlerini dikkate alan programların tasarlanması, uygulanması ve izleme çalışmalarına önemli katkıda bulunabilirler. Topluluk geçmişte bu konuda çalışma yapan birçok organizasyona fon sağlamıştır. Ayrımcılıkla mücadelede, etkin kuruluşların fonla desteklenmesi yararlı bir girişim olabilir.

(10) Bu Karar'ın uygulanması için gerekli önlemler, uygulama için Komisyon tarafından verilen yetkiler geri alınarak, Konsey'in 28 Haziran 1999 tarih ve 1999/468/EC sayılı Karar'ı ile uyumlu olarak kabul edilmelidir.

(11) Topluluk eyleminin güçlü kılınması için Komisyon, diğer üye ülkelerle birlikte bu Karar çerçevesinde uygulanan eylemlerin ve diğer Topluluk politikalarının, araçlarının ve eylemlerinin her düzeyde bağdaşmasını ve tamamlayıcı olmasını sağlamalıdır. Bu durum özellikle eğitim, kadın ve erkeğe eşit fırsatlar tanınması ve sosyal bütünleşmeyi sağlama alanlarında geçerlidir. Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Gözleme Merkezi'nin ilgili etkinlikleriyle de tutarlılık ve tamamlayıcılık gözönünde bulundurulmalıdır.

(12) Avrupa Ekonomik Alan Anlaşması (EEA Agreement), bir taraftan Avrupa Topluluğu ve üye ülkeleri ve diğer yandan Avrupa Ekonomik Alan Anlaşması'na katılan Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması (EFTA) ülkeleri arasında sosyal konularda daha güçlü işbirliğini mümkün kılmaktadır. Bu programın Merkez ve Doğu Avrupa'daki aday ülkelere açılması için Avrupa anlaşmalarında oluşturulan şartlarla, ek protokollerle, Kıbrıs Rum Kesimi, Malta ve Türkiye ile ilgili kararlarla uyumlu olarak hazırlıklar yapılmalıdır.

(13) Bütçe ile ilgili kararlar.

(14) Komisyon ve Üye Ülkeler tüm metin, rehber ve bu program kapsamında yayınlanan öneri/tasarı davetiyelerinin açık, basit ve ulaşılabilir bir dilde olmalarını sağlamalıdır.

(15) Programa katılımda engel oluştuğunda gerekli yerlerde katılımcıların bu engelleri aşması konusunda özel yardım sağlanmalıdır.

(16) Herhangi bir Topluluk eyleminin başarısı için amaçlarla sonuçlar karşılaştırılmalı, gözlemlenmeli ve değerlendirilmelidir.

(17) Antlaşmanın 5. maddesinde tanımlanan yetki ikamesi (subsidiarity) ilkesi uyarınca Topluluk'un ayrımcılıkla mücadelede önerilen eylem amaçlarına Üye Ülkeler, çok taraflı gruplara olan gereksinim, bilginin ülkelerarası değişimi ve iyi uygulamaların Topluluk geneline yayılması nedeniyle tam ulaşamazlar. Aynı maddenin orantılılık ilkesine göre bu Karar bu amaçlara ulaşmak için gerekli olanların dışına çıkmaz,

Konsey Şu Kararları Vermiştir:

MADDE 1

Programın Oluşturulması

Bu Karar Topluluk'un eylem programını oluşturmaktadır ve ırk, etnik köken, din, inanç, engel, yaş veya cinsel yönelime dayanan doğrudan veya dolaylı ayrımcılıkla mücadele için 1 Ocak 2001-31 Aralık 2006 tarihleri arasında gerçekleştirilecek ve bundan sonra "Program" olarak anılacaktır.

MADDE 2

Amaçlar

Topluluk'un gücü dahilinde Program, Topluluk düzeyinde ve üye ülkelerde ayrımcılığı önleme ve ayrımcılıkla mücadele ile ilgili yasal gelişmeleri ve çabaları desteklemelidir. Bu konudaki amaçlar şunlar olacaktır:

- a) Ayrımcılık olgusu hakkında bilgi verilmesi ve bu konudaki politikaların ve uygulamaların etkililiğinin değerlendirilmesi yoluyla ayrımcılık hakkındaki anlayışın geliştirilmesi;
- b) Ayrımcılığı önlemek ve ayrımcılığa etkin şekilde dikkat çekmek için değişik ayrımcılık türlerinin spesifik karakterlerinin gözönünde bulundurularak özellikle organizasyonların eylem araçlarının güçlendirilmesi ve bilgi alışverişinin ve iyi uygulamaların desteklenmesi ve Avrupa düzeyinde ağ kurulması;
- c) Farkındalık oluşturma kampanyalarını da içine alan ayrımcılıkla mücadele uygulamalarının yaygınlaştırılması.

MADDE 3

Topluluk Eylemleri

1. Madde 2'deki amaçlara ulaşmak için aşağıdaki eylemler uluslararası bir çerçevede gerçekleştirilmelidir:

- a) Ayrımcılıkla ilgili faktörlerin analizi ve ayrımcılığa karşı yasal düzenlemelerin ve uygulamaların etkililiğinin değerlendirilmesi;
- b) Uluslararası işbirliği ve Avrupa düzeyinde ayrımcılığın önlenmesi ve ayrımcılıkla mücadele eden sivil toplum kuruluşlarını da içine alan ortaklar arasında ağın genişletilmesi;
- c) Ayrımcılıkla mücadelede Avrupa boyutunu vurgulayan ve programın sonuçlarını bildiren yayın, kampanya ve etkinliklerle farkındalık uyandırılması.

2. Birinci paragrafta belirtilen Topluluk eylemlerinin uygulanmasını içeren düzenlemeler ekte gösterilmiştir.

MADDE 4

Programın Uygulanması ve Üye Ülkelerle İşbirliği

1. Komisyon

- a) Programda belirtilen Topluluk eylemlerinin Ek'teki gibi uygulanmasını sağlamalıdır.
- b) Sivil toplum kuruluşlarının temsilcileriyle ve Avrupa düzeyindeki sosyal ortaklarla Programın tasarım, uygulama ve izlenmesi ile ilgili politik eğilimler konusunda düzenli görüş alışverişinde bulunmalıdır. Komisyon, Madde 6'da kurulan komiteyi görüş alışverişi konusunda bilgilendirmelidir.

2. Komisyon, üye ülkelerle işbirliği içinde aşağıdakiler için gerekli adımları atmalıdır:

- a) Çeşitli büyüklükteki sivil toplum kuruluşlarının da içinde olduğu ilgili tüm tarafların programa katılımlarının sağlanması;
- b) Programa katılan tüm ortaklar arasında aktif ortaklığın ve diyalogun geliştirilmesi yanında ayrımcılığa karşı karma ve eşgüdümlü yaklaşımların desteklenmesi;
- c) Program çerçevesinde gerçekleştirilen eylemlerin sonuçlarının dağıtımının sağlanması;
- d) Program tarafından desteklenen eylemler hakkında ulaşılabilir bilgilerin sağlanması, uygun şekilde tanıtımı ve izlenmesi.

MADDE 5

Önlemlerin Uygulanması

1. Bu Karar'ın uygulanması için aşağıdaki konularla ilgili gerekli önlemler Madde 6(2)'de belirtilen prosedürlere uygun olarak kanunlaştırılmalıdır (kabul edilmelidir):

- a) Programın uygulanması için genel kılavuz;
- b) Program konularının eklenmesi ve uyarlanması da içine alan program eylemlerinin uygulanması için yıllık iş planı;
- c) Topluluk tarafından sağlanan mali destek;
- d) Programın yıllık bütçesi ve fonun değişik eylemler süresince kesintiye uğraması;
- e) Topluluk'un desteklemesi için seçilen eylemlerin ve organizasyonların düzenlenmesi ve bu konudaki taslak listenin oluşturulması;
- f) Programın izlenmesi ve değerlendirilmesi, özellikle kaynakların etkin kullanımı, sonuçların dağıtımı ve iletimi için ölçütlerin belirlenmesi.

2. Bu Karar'ın uygulanması için gerekli önlemler Madde 6(3)'teki tavsiye niteliğindeki prosedür uyarınca kabul edilmelidir.

MADDE 6

Komite

1. Komisyona bir komite tarafından yardım edilecektir.
2. Bu paragrafa atıfta bulunulması durumunda Karar 1999/468/EC'nin 4.ve 7.maddeleri uygulanmalıdır.

Karar 1999/468/EC'nin 4(3). maddesinde belirtilen periyod iki ay olmalıdır.

MADDE 7

Diğer Komitelerle İşbirliği

Programın Madde 8’de belirtilen diğer önlemlerle tutarlılığını ve tamamlayıcılığını sağlamak için Komisyon, Komiteyi ayrımcılıkla mücadeleyle ilgili eylemler konusunda düzenli olarak bilgilendirmelidir. Komisyon uygun zamanlarda, bu Komisyon ve diğer ilgili politikaları, araçları ve eylemleri izlemek için oluşturulan komiteler arasında düzenli ve yapılandırılmış işbirliğini kurmalıdır.

MADDE 8

Tutarlılık ve Tamamlayıcılık

1. Komisyon Üye Ülkelerle işbirliği içinde diğer Birlik ve Topluluk politikaları, araçları ve eylemleri, özellikle uygun mekanizmaları kurarak programın eylemlerini araştırma, istihdam, kadın-erkek eşitliği, sosyal bütünleşme, kültür, eğitim, gençlik politikaları ve Topluluk’un dış ilişkileri ile ilgili eylemlerini koordine etmesi konusunda genel tutarlılığı sağlamalıdır.
2. Komisyon ve Üye Ülkeler, program kapsamında gerçekleştirilen eylemler ve diğer ilgili Birlik ve Topluluk eylemleri arasında özellikle yapısal fonlar ve Topluluk Girişimi (Equal) arasında tutarlılık ve tamamlayıcılığı sağlamalıdır.
3. Üye Ülkeler program dahilinde ve ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde tutarlılık ve tamamlayıcılığı sağlamalıdır.

MADDE 9

EFTA/EEA Ülkelerinin Katılımı Merkez ve Doğu Avrupa Ortak Ülkeleri, Kıbrıs Rum Kesimi, Malta ve Türkiye

Program aşağıdaki ülkelerin katılımına açık olmalıdır:

- a) EEA Anlaşması şartları uyarınca EFTA/EEA ülkeleri;
- b) Avrupa Anlaşmaları şartları, ek protokolleri ve Ortak Konsey kararları uyarınca Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri;
- c) Kabul edilen prosedür uyarınca ek ödeneklerle fon sağlanan Kıbrıs Rum Kesimi, Malta ve Türkiye.

MADDE 10

Fon

1. Programın 2001-2006 yılları arasında programın uygulanması için belirlenen miktar 98.4 milyon Euro’dur.
2. Yıllık giderler bütçe yetkilileri tarafından belirlenecektir.

MADDE 11

İzleme ve Değerlendirme

1. Madde 6(2) veya 6(3)'te belirtilen prosedürler uyarınca Komisyon, Üye Ülkelerle işbirliği içinde programı düzenli olarak izlemelidir.

2. Komisyon, programı bağımsız uzmanlar yardımıyla değerlendirmelidir. Bu değerlendirme, Madde 2'de belirtilen amaçlara uygunluk, etkinlik ve uygun maliyet oranları açısından olmalıdır

Değerlendirme, program kapsamında yürütülen eylemler ve diğer ilgili Topluluk politikaları, araçları ve eylemleri arasında tamamlayıcılığı araştıracaktır.

3. Komisyon, programın uygulanmasına dair değerlendirme raporunu Avrupa Parlamentosu'na, Konsey'e, Ekonomik ve Sosyal Komite'ye ve Bölgeler Komitesi'ne 31 Aralık 2005'te sunacaktır.

MADDE 12

Yürürlüğe Girme

Karar, Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde yayınlandığı tarihte yürürlüğe girer.

Brüksel, 27 Kasım 2000

Başkan

E.GUIGOU

EKLER

PROGRAMIN UYGULANMASI

I.Eylem Alanları

Program, Antlaşma'nın Topluluk'a verdiği yetkiler dahilinde aşağıdaki alanlarda uygulanabilir:

- a) Kamu yönetiminde ve uygulamalarında ayrımcılık yapılmaması;
- b) Medyada ve uygulamalarında ayrımcılık yapılmaması;
- c) Politik, ekonomik ve sosyal kararlara eşit katılım
- d) Konut, ulaşım, kültür, boş zaman etkinlikleri ve spor gibi halk açık mal ve hizmetlere ulaşmada ve bunların sağlanmasında eşitlik;
- e) Çoklu ayrımcılıklar dahil tüm ayrımcılık çeşitlerinin etkin şekilde izlenmesi;
- f) Eşit muamele ve ayrımcılık konularındaki haklar hakkında bilgilerin etkin şekilde yaygınlaştırılması;
- g) Ayrımcılığa karşı politika ve uygulamaların yaygınlaştırılması

Program, tüm etkinliklerde cinsiyet ayrımcılığına karşı olma ilkesine saygılı olacaktır.

Programın uygulanmasında, Komisyon'un ve yararlanıcıların karşılıklı menfaati için, program ve projelerin belirlenmesi, hazırlanması, yönetimi, hesaplarının kontrolü ve diğer kontroller konularında Komisyon teknik ve/veya idari yardımlar alabilir.

Komisyon, bu programın amacıyla doğrudan ilgili çalışmalar yapabilir, uzmanlarla toplantılar düzenleyebilir, bilgilendirme kampanyaları düzenleyebilir ve yayınlar yapabilir.

II. Programa Erişim

Bu programa erişim halka ve/veya ayrımcılıkla mücadele eden özel kurum ve kuruluşlara özellikle;

- a) Üye ülkelere;
- b) Yerel ve bölgesel otoritelere;
- c) Eşit muameleyi yaygınlaştırmak için çalışan kuruluşlara;
- d) Sosyal taraflara;
- e) Sivil Toplum Kuruluşlarına;
- f) Üniversite ve araştırma enstitülerine;
- g) Ulusal istatistik ofislerine
- h) Medyaya açık olmalıdır.

III. Eylemler

1. Analiz ve Değerlendirme

Aşağıdaki önlemler desteklenebilir:

1. Ayrımcılık konusunda ulusal yasalar ve uygulamalar uyarınca Topluluk'ta karşılaştırılabilir istatistiklerin oluşturulması ve yaygınlaştırılması;
2. Ulusal yasalar ve uygulamalar uyarınca Ayrımcılığa karşı oluşturulan politika ve uygulamaların geliştirilmesi, yöntemlerin yaygınlaştırılması ve etkinliğinin değerlendirilmesi;
3. Yıllık raporlar aracılığıyla ayrımcılığa karşı oluşturulan yasaların ve uygulamaların etkinliğinin ve alınan derslerin yaygınlaştırılması açısından değerlendirilmesi;
4. Çeşitli ayrımcılık konularını kendi içinde ve birbirleriyle karşılaştıran tematik çalışmaların yapılması;

Komisyon bu kısmın uygulanmasında, Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Gözlem Merkezi ile Topluluk'un araştırma, teknolojik gelişme ve gösteri etkinlikleriyle ilgili çerçeve programı ve Topluluk istatistik programıyla tutarlılığını ve bütüncülüğünü sağlamalıdır.

2.Kapasite Geliştirme

Ayrımcılıkla mücadele kapsamında uygulanan programların etkinliğinin ve kapasitelerinin artırılması için aşağıdakiler yapılabilir:

1. En az üç üye ülke arasında bilgi, alınan dersler ve iyi uygulamalar hakkında alışveriş yapılması. Bu alışverişler, seçilen konularla ilgili süreç, yöntem ve araçların etkinliklerinin karşılaştırılması, iyi uygulamaların karşılıklı transferi, personel değişimleri, ortak ürün, süreç, strateji ve yöntemlerin geliştirilmesi, yöntemlerin değişik bağlamlara uyarlanması, iyi uygulama olarak tanımlanan araçlar ve süreçler ve/veya ortak sonuçların yaygınlaştırılması, materyallerin ve etkinliklerin görünür kılınması şeklinde olabilir. Fonla desteklenecek uygulamaların seçiminde ayrımcılığın hangi konuda olduğu gözönüne alınacaktır;
2. Ayrımcılıkla mücadele konusunda deneyimli ve ayrımcılığa uğrayanları savunan Avrupa düzeyindeki ilgili sivil toplum kuruluşlarına, ayrımcılıkla mücadeleye bütüncül ve eşgüdümlü bir yaklaşımın sağlanması için fondan temel ödeme yapılması.

Temel ödeme harcamaların %90'ı için yapılacaktır.

Bu organizasyonların seçiminde ayrımcılığın değişik ve heterojen grupların karşılaştığı ayrımcılıklar gözönüne alınabilir.

3. Farkındalık Uyandırma

Aşağıdaki önlemler desteklenebilir:

1. Avrupa düzeyinde konferans, seminer ve etkinliklerin düzenlenmesi;
2. Ayrımcılıkla mücadele konusunda Topluluk yasalarının uygulanmasının desteklenmesi için Üye Ülkelerin seminerler düzenlemesi ve ulusal düzeyde gerçekleştirilen organizasyonlarda Avrupa boyutunun geliştirilmesi;
3. Bilginin uluslararası değişimi ve iyi uygulamaların yaygınlaştırılması için "Kapasite Geliştirme" başlığı altında yer alan başarılı etkinliklere ödül verilmesi gibi medya kampanyaları ve etkinlikleri düzenlenmesi, ayrımcılıkla mücadelenin görünür kılınması;
4. Programın sonuçlarının kurulacak bir İnternet Sitesi aracılığıyla yayınlanması, iyi uygulama örneklerinin bu Site'de gösterilmesi, fikir alışverişi için forum düzenlenmesi ve uluslararası eylemlere ortak bulunmasına yönelik veri tabanı oluşturulması;

İSTİHDAMDA ve İŞTE EŞİT MUAMELE KONUSUNDA GENEL ÇERÇEVE

27 Kasım 2000, Konsey Direktifi

(2000/78 EC)

1999 yılında Helsinki’de toplanan Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen 2000 yılı için istihdam ilkelerinde, engelliler gibi gruplara karşı uygulanan ayrımcıla mücadeleye yönelik tutarlı politikaların oluşturulması ile sosyal katılıma olanak veren istihdam piyasasının teşvik edilmesi vurgulanmaktadır.

Din ve inançlara, engelliliğe, yaşa ve cinsiyete dayanan ayrımcılık; Avrupa Topluluğu antlaşmasının amaçlarına erişilmesini, özellikle de yüksek düzeyde istihdama ve sosyal korunmaya ulaşılmasını, hayat standartlarının yükseltilmesini, ekonomik ve sosyal birliği ve dayanışmayı ve kişilerin serbest dolaşımını etkileyebilir.

Çalışma yerlerinde engelli kişilerin ihtiyaçlarını karşılayacak önlemlerin alınması, engelliliğe dayalı ayrımcılık ile mücadelede önemli rol oynar.

İş yerlerinin engellilere uygun hale getirilmesi konusunda önlemler alınmalı, bu arada örneğin çalışma yerleri ve ekipmanları, çalışma saatleri, görev paylaşımları, eğitim olanakları, kaynaştırma kaynakları engellilik durumlarına uydurulmalıdır.

Söz konusu önlemlerin ağır bir yük oluşturup oluşturmadığına bakılırken, özellikle parasal ve diğer maliyetlere, ilgili kurum ve kuruluşların büyüklüklerine ve parasal kaynaklarına, kamudan parasal kaynak veya başka şekilde yararlanabilme durumlarına bakılmalıdır.

AB Konseyi yukarıda belirtilen hususları gözönünde bulundurarak istihdamda ve işte eşit davranılması konusunda kararlar almıştır.

Madde 5: Engelli kişilerle ilgili olarak eşit muamele ilkelerine uyulmasını garanti almak bakımından bu kişiler için makul ölçüler içinde olanaklar sağlanmalıdır. Bu, işverenler için aşırı bir yük oluşturmadığı sürece, işverenler tarafından uygun önlemlerin alınmasını, özellikle ihtiyaçlar gerektirdiğinde engelli kişilerin işe girmeleri, işte yükselmeleri veya eğitim görmeleri için düzenlemelerin yapılmasını kapsar.

AVRUPA BİRLİĞİ TEMEL HAKLAR BELGESİ

(2000/C 364 /01)

Madde 21: Cinsiyet, ırk, renk, etnik veya toplumsal köken, genetik özellikler, dil, din, veya inanç, siyasal veya başka konulardaki görüşler, ulusal bir azınlığın üyesi olmak, mal, doğum, engellilik, yaş, cinsel eğilimler gibi hususlara dayanılarak ayrımcılık yapılmaz.

Madde 26: Avrupa Birliği, engelli kişilerin bağımsızlıklarını, sosyal ve mesleki açıdan içinde yaşadıkları topluma katılıp katkıda bulunmalarını sağlayacak önlemlerden yararlanma haklarını tanıy ve bu haklara saygı duyar.

engellilerin İSTİHDAMININ ve TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞMELERİNİN TEŞVİK EDİLMESİ

15 Haziran 2003, Konsey İlke Kararı

(2003/C175/01)

Konseylere üye ülkeleri ve komisyonu güçleri doğrultusunda aşağıdaki hükümleri uygulamaya çağırılmaktadır:

Ø Engellilikle ilgili tüm organların (ulusal, Avrupa ve sivil toplum düzeyinde) işbirliğini teşvik etmek,

Engellilerin toplumdaki diğer bireylerle eşit haklara sahip olduklarını dikkate alarak engellilerin toplumsal yaşamın tüm alanlarına katılımını teşvik etmek,

Engellilerin işgücüne katılımları önündeki engellerin ortadan kaldırılması konusundaki çabaları devam ettirmek. Bu konuda eşit muamele ilkesi doğrultusunda engelliler için eğitim ve gelişim fırsatlarının geliştirilmesi öngörülmektedir.

Engelliler için yaşam boyu öğrenme sürecinin daha erişilebilir olması konusunda çaba gösterilmesi. Bu kapsamda, öğrenme, mesleki eğitim ve istihdama erişimin kalitesinin iyileştirilmesi için yeni bilgi ve iletişim teknolojileri ve internetin engelliler için erişilebilir olmasının sağlanması.

Engellilerin toplumsal yaşama özellikle de iş yaşamına dahil olmaları önündeki engellerin herkes için tek tasarım ilkesi doğrultusunda ortadan kaldırılması ve gelecekte ortaya çıkabilecek engellerin önlenmesi.

İstihdamda ve işte eşit davranılması konusunda Genel Çerçeve Direktifinin belirlenen son tarihe kadar ulusal yasalara uyarlanması ve uygulamaya geçirilmesi.

Engellilerin istihdamı ve toplumsal bütünleşmesi konusunda ihtiyaç durumunda ek tedbirler alınması.

Engellilerin istihdamının teşvik edilmesi konusunda Avrupa istihdam stratejisinin hedefleri ile uyumlu olarak hem Avrupa hem de ulusal düzeyde alınabilecek tedbirler üzerinde düşünülmesi.

Gelecekte hazırlanacak toplumsal dışlanma ve yoksullukla ilgili ulusal eylem planlarına engellilik boyutunun dahil edilmesi.

Bu konularla ilgili olarak Avrupa düzeyinde bilgi ve deneyimlerin paylaşılmaya devam etmesi ve bu sürece ilgili Avrupa örgütlerinin deneyimlerinin dahil edilmesi.

Engellilerin durumlarına ilişkin istatistiksel verilerin toplanması. Bu veriler toplanırken cinsiyete dayalı veri toplanmasına özel önem verilmesi.

Avrupa Birliği'ndeki engellilerin sorun alanlarına yönelik çalışan grubun (EU Group of High Level Officials) çalışmalarının desteklenmesi.

İlgili tüm politikalara politika oluşturma, uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarında engellilik boyutunun dahil edilmesi.

Eşit muamelenin sağlanması için politika oluşturma ve değerlendirmelerde kadınlarla ilgili konulara önem verilmesi.

Engellilerin istihdamının artırılması ve fırsat eşitliğinin teşvik edilmesine yönelik 20 Ocak 2003 tarihli deklarasyona dayalı olarak engellilerin istihdamına ilişkin faaliyetlerde ve toplu sözleşmelerde sosyal diyalogun esas alınması.

engelli BİREYLERE YÖNELİK KÜLTÜREL ETKİNLİKLER ve BU ETKİNLİKLERE ULAŞILABİLİRLİK

6 Mayıs 2003, Konsey İlke Kararı

Avrupa Birliği fiziksel, sosyal ve bilgiye ulaşma açısından karşılaştıkları engeller nedeni ile bir çok engellinin kültürlerini ve sanatsal yönlerini ifade etmekte ve kültürel miraslarına ulaşmada, sanatsal yaratıcılıklarını ortaya koyma konusunda sınırlı olduklarına dikkati çekmiştir.

Standart Kuralların 10. maddesine göre engelli bireylerin kaynaştırılması ve kültürel aktivitelere eşit şartlarda katılımı sağlanmalıdır. Aynı zamanda tiyatrolar, müzeler, sinemalar ve kütüphane binaları gibi kültürel etkinlik alanları ulaşılabilir hale getirilmelidir. Bunun yanı sıra edebiyat, film ve tiyatro yapabilmek için teknik donanımlar da engelliler için ulaşılabilir olmalıdır.

Engelli bireylerin kültürel alt yapılar, kültürel etkinliklere ve medyaya ulaşılabilirliklerinin sağlanması için uygulanabilir tedbirler alınmalıdır.

Komisyon ve üye ülkeler;

Engelli bireylerin sanat ve kültür alanlarına kaynaştırılması için çeşitli yollar aramasını ve engelli bireylerin çalışmalarının üretim ve tanıtım koşullarında eşit fırsat sağlanması

Engelli bireylerin pozitif imajlarının artırılmasına katkıda bulunmak için kültür sektörünün desteklenmesi,

Kültürün engelli bireyler için daha kolay ve çok ulaşılabilir hale gelmesi için var olan engellerin kaldırılması amacıyla;

-Üye Ülkelerin anıtları, arkeolojik sit alanlarını, müzeleri ve kültürel etkinlik alanlarını korumaya yönelik ilke kararını çiğnemenin, bu alanlara fiziksel ulaşılabilirliğin sağlanmasını ve gelecekte yapılacak binalarda fiziksel ulaşılabilirlik şartlarının yerine getirilmesini;

-Modern bilişim teknolojileri ile ilgili bilgi sağlanmasını,

-kültürel etkinliklerde alt yazı, işaret dili, Braille ile yazılmış katalog ve rehber vb. düzenlemeler yapılmasının sağlanması.

Avrupa düzeyinde ilgili Avrupa organizasyonları ile bilgi ve deneyimlerin paylaşılmasını kabul eder.

engelli ÖĞRENCİLERE EĞİTİM ve MESLEKİ EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİ SAĞLANMASI

5 Mayıs 2003, Konsey İlke Kararı

(2003/C 134/04)

Avrupa Birliği Antlaşması, Avrupa birliğine cinsiyet, ırk, etnik köken, din inanç, yaş, engellilik ya da cinsel tercihlerden kaynaklanan ayrımcılıkla mücadele etmek için fırsat vermiştir. Ayrımcılıkla mücadele sırasında üye ülkeler kendi dil ve kültür farklılıklarını, eğitim sistemlerini ve öğretim programlarının içeriklerini gözönüne alarak gerekli düzenlemeleri yapacaklardır.

Birleşmiş Milletlerin Engelli Bireylere Fırsat Eşitliği Sağlanması üzerine geliştirdiği Standart Kuralları 6. Maddesine göre: Üye devletler eşitlik ilkesi doğrultusunda çocuklar, gençler ve yetişkinler için eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalı, kaynaştırılmış ortamlarda okul öncesi çocukları, yetişkin engelliler ve özellikle de kadınlar için özel "ilgi" sağlanmalıdır.

Hükümetlerin, destek gruplarının, öğretmenlerin, özellikle de engelli örgütlerinin ve ailelerin artan ilgisi özel ihtiyaç sahibi bireylerin eğitime ulaşabilirliğini artırır.

Avrupa Birliği ve üye ülkeler hayat boyu öğrenme yoluyla engelli bireylerin eğitim ve mesleki eğitime ulaşma düzeylerini artırmayı hedeflemektedir

Eğitim ve mesleki eğitime ulaşabilirliği artırabilmek için Avrupa Birliği ve üye ülkeler;

Özel gereksimi olan çocukların ve gençlerin uygun eğitim ve mesleki eğitim yoluyla topluma tam katılımlarının desteklenmesini ve ihtiyaçlarına uygun eğitim sistemlerine yerleştirilmelerini,

Engelli bireyler için hayat boyu öğrenmenin daha ulaşılabilir kılınmasını ve bu bağlamda, hizmet ve kaynaklara ulaşımın kolaylaştırılması, öğrenimin kalitesinin artırılması için yeni multimedya araçları ve İnternet kullanımına daha fazla önem verilmesini (e-öğrenme),

Engelli bireylerin rehberlik, eğitim ve mesleki eğitim içerikli WEB sitelerine erişimlerinin sağlanması ve bu konuda rehberlik hizmeti verilerek desteklenmelerini,

Engelli bireylerin kendilerinin ya da gerekiyorsa ailelerinin veya sorumlu kişilerin, engelli bireye uygun eğitim tarzını seçebilmeleri için gerekli bilgi ve rehberliğin sağlanmasını,

Özel eğitim alanındaki öğretmenlerin işe başlamaları ve hizmet içi eğitimleri sırasında başta pedagojik teknik ve materyaller olmak üzere çeşitli konularda desteklenmelerini,

Genel ya da özel kurumlardaki, özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin kaynaştırılması için, çocuk ve genç yaştaki engellilerin eğitim ve mesleki eğitimleriyle doğrudan ve profesyonel olarak ilgilenen kişilerle işbirliği yapılmasını,

Başta European Agency for Development in Special Need Education gibi doğrudan ilgili AB organizasyonları ile bu konudaki bilgi ve deneyimlerin paylaşıldığı bir ağ kurulmasını,

Okuldan işe gerekli görülen tüm alanlarda kolaylıkların, fırsatların ve kaynakların sağlanmasını kabul etmişlerdir

engelli KİŞİLERE İSTİHDAMDA FIRSAT EŞİTLİĞİ SAĞLANMASI

17 Haziran 1999, Konsey İlke Kararı

(1999/C 186/02)

Konsey üye ülkelerden;

Kendi ulusal istihdam politikaları çerçevesinde ve engellilerle ilgili sivil toplum örgütleri ve sosyal taraflarla birlikte, kendi işlerini kurmaları da dahil olmak üzere özel sektörde olsun, kamu sektöründe olsun, engelli kişilerin istihdam fırsatlarını geliştirme ve bu gibi kişilerin iş piyasasına girmelerini sağlayacak hem ayrımcılıkları ortadan kaldıracı, hem de piyasaya girmelerini sağlayıcı eylem ve işlemlere özel önem vermelerini,

Yeni bilgilere ve iletişim teknolojilerine ulaşım da dahil olmak üzere teknik ekipmanlar gibi işyeri donanımlarında, işyerlerine ulaşımında, iş için istenen yetenek ve becerilerde, mesleki yönlendirme ve işe yerleştirme hizmetlerinde,

Uygun destek ve haksız yere işten çıkarmaya karşı koruma sağlanırsa, çalışanların işe alınıp o işte kalabilmelerine özel önem verilirse, tutarlı bir küresel politika çerçevesi içinde, engelli kişilerin istihdamlarında ilerleme elde edilebileceğini teyit eder.

engelliler İÇİN PARK KARTI VERİLMESİ

4 Haziran 1998, Konsey Tavsiye Kararı

(98/376/EC)

Konseye, Avrupa Parlamentosuna, Ekonomik ve Sosyal Komiteye ve Bölgeler Komitesine 12 Nisan 1995 tarihinde Komisyonun tarafından hazırlanan kısa vadeli program tebliğinde yer alan topluluk modeline göre engelliler için park kartlarının Avrupa Birliğine dahil ülkelerde tanınması gerektiği belirtilmektedir. Yine Komisyonun 26 Kasım 1993 tarihinde Konseye sunduğu hareket sınırlılığı yaşayan engelli bireylerin ulaşılabilirliği ile ilgili olarak Komisyon tarafından önlem alınması konusunda rapor hazırlanmıştır.

Engelli bireylerin mesleki ve sosyal bütünleşmesinin geliştirilmesini amaçlayan ek somut tedbirler alınması hakkında 20 Aralık 1996 tarihinde üye ülkelerin hükümetlerinin katıldığı Konsey toplantısında ilke kararı alınmıştır.

Engelli bireylerin seçtiği ulaşım biçimi onların ekonomik ve sosyal bütünleşmesini artırıcı en önemli faktör olarak görülmektedir. Bazı özel durumlarda kişinin gideceği yere en yakın alana park edebilmesi için Avrupa Birliği ülkelerinin tümünde geçerli olan özel park kartının verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kartla engelli bireyin bulunduğu ülkede belirlenen kurallar uyarınca bazı olanaklar tanınması yoluyla, engelli bireyin bağımsız hareketinin artırılması da amaçlanmaktadır.

Engelli bireylerin gidecekleri yere en yakın alana park edebilmelerini sağlayan bu park kartlarını vermeye yetkili kılınan yerel ve bölgesel otoriteler Bölgeler Komitesine bu konuda danışmanlık verilmelidir.

Yetki İkamesi ilkesi uyarınca engelliler için park kartının karşılıklı olarak tüm üye ülkeler tarafından tanınması için faaliyetlerde bulunarak engelli bireylerin bağımsız hareket edebilmeleri desteklenmelidir.

Topluluğa üye ülkelerde verilen engelliler için park kartının tüm toplulukta tanınması ve tek tip olarak verilmesi arzu edilmektedir.

Engellik tanımları ve engelliler için park kartı verme kriterlerini belirlemek üye ülkelerin sorumluluğundadır.

Sahte park kartı yapılmaması veya kartın kötüye kullanımını önlemek için bazı güvenlik tedbirleri alınmalıdır.

Avrupa Ulaştırma Bakanları Konferansında engelliler için park kartı uygulanması ve bu kartın tüm topluluk ülkelerinde geçerli olması yolunda ilke kararı almıştır.

engelli BİREYLERE TANINACAK FIRSAT EŞİTLİĞİ

20 Aralık 1996, Konsey İlke Kararı

(97/C/12/01)

Üye ülkelerden;

Bir yandan engelli kişilerin ailelerinin ve onlara bakanların ihtiyaçlarına gerekli özen gösterilirken, diğer taraftan ileri derecede engelli olanlar da dahil, bunların topluma katılmaları için güçlendirilmeleri,

Engellilik ve engellilerle ilgili görüş ve değerlendirmelerin, konuya ilişkin her türlü genel politikanın kapsamına alınması,

Engellerin kaldırılması ile engelli kişilerin topluma tam olarak katılmalarının sağlanması,

Engelli kişilerin yetenek ve becerilerinin ve fırsat eşitliği stratejilerinin benimsenmesi konusunda toplumun genel görüşlerinin beslenmesi,

Engellilerden yana olan politika ve uygulamaların gerçekleştirilme ve izlenmelerinde onların temsilcilerinin rol almalarının teşvik edilmesi,

istenilmektedir.

engelli ÇOCUK ve GENÇLERİN GENEL ÖĞRETİM SİSTEMİNE KATILIMI

31 Mayıs 1990, Konsey İlke Kararı

(90/C 162/02)

Üye ülkeler, kendi öğrenim politikaları çerçevesinde ve yine kendi eğitim sistemlerini dikkate alarak uygun olan her durumda engelli öğrencilerin genel öğrenim sistemine katılmaları veya katılım teşviki ile ilgili çabalarını gerektiğinde güçlendirmeyi kabul etmişlerdir.

Genel öğretim sistemine tam katılım, uygun olan her durumda ilk seçenek olarak kabul edilmeli ve tüm öğretim kurumları engelli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak durumda olmalıdır. Bu konu ile ilgili olarak aile-okul-toplum-dinlenme etkinlikleri-çalışma hayatı arasındaki bağlar oluşturulmalı ve güçlendirilmelidir. Engelli öğrencilere genel öğretim sistemi içerisinde mümkün olan en üst düzeyde öğrenim sağlanması, engelli kişilerin bağımsızlıkları ve topluma katılmalarını teşvik etmenin önemli ve olmazsa olmaz şartı olarak kabul edilmelidir.

ENGELLİ BİREYLERİN KÜLTÜR, SPOR, TURİZM VE BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİNE TAM, EŞİT VE ETKİN KATILIMININ SAĞLANMASI YÖNELİK

11 Aralık 2013, Tavsiye Kararı

(Cm/Rec(2013))

Bakanlar Komitesinin engelli bireylerin kültür, spor, turizm ve boş zaman etkinliklerine tam, eşit ve etkin katılımının sağlanması üzerine Üye Devletlere yönelik CM/Rec(2013)3 sayılı Tavsiye Kararı

(Bakanlar Komitesi tarafından 11 Aralık 2013 tarihinde düzenlenen 1187. Bakan Yardımcıları toplantısında kabul edilmiştir)

Avrupa Konseyi Kuruluş Yasasının 15.b Maddesi kapsamında Bakanlar Komitesi,

Avrupa Konseyinin, tüm üyeleri arasında daha fazla uyum sağlamayı başarma hedefini ve bu hedefin, diğerlerinin yanı sıra, engelli bireylerin kültürel, sosyal, siyasal ve vatandaşlık haklarını teşvik etmeyi hedefleyen engellilik politikaları üzerine ortak kuralların kabulü yoluyla gerçekleştirilebileceğini dikkate alarak;

İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmeyi (ETS No. 5) akılda tutarak;

Gözden geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nda (ETS No. 163) yer alan ilkeleri, özellikle de "engelli bireylerin bağımsızlık, toplumsal bütünleşme ve toplumsal yaşama katılım hakları" başlıklı 15. Maddesini göz önünde bulundurarak;

Avrupa Konseyi'nin Avrupa Kültür Sözleşmesi (ETS No.18), Arkeolojik Mirasın Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi (ETS No.66), Kültürel Varlıklara Karşı İşlenmiş Suçlara Dair Avrupa Sözleşmesi (ETS No.119), Avrupa'nın Mimari Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme (ETS No.121), Avrupa'nın Arkeolojik Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme (Gözden Geçirilmiş) (ETS No.143), Sinematografik Ortakyapım Üzerine Avrupa Sözleşmesi (ETS No.147) ve Toplum için Kültürel Mirasın Değeri Üzerine Avrupa Konseyi Çerçeve Sözleşmesi (CETS No.199) gibi sözleşmelerini akılda tutarak,

BM'nin Engelliler için Fırsatların Eşitlenmesi ile İlgili Standart Kurallarını (1993) dikkate alarak;

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) Uluslararası İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması Sistemini (2001) göz önüne alarak;

Engellilerin Haklarına İlişkin BM Sözleşmesi'ni (2008) akılda tutarak;

Bakanlar Komitesi'nin engelli bireyler için uyumlu politikalar hazırlanması konusunda Üye Devletlere yönelik Rec(92)6 sayılı Tavsiye Kararını göz önünde tutarak;

İspanya Malaga'da 7 – 8 Mayıs 2003 tarihleri arasında düzenlenen engellilerin bütünleşmesine yönelik politikalardan sorumlu Bakanların, İkinci Avrupa Bakanlar Konferansı'nda kabul edilen "Vatandaşlar olarak tam katılıma doğru ilerleme" başlıklı Bakanlar Deklarasyonu'nu göz önüne alarak;

Parlamenteler Meclisi'nin 1592(2003) sayılı "engelli bireyleri tam toplumsal içermeye doğru" başlıklı Tavsiye Kararı'nı göz önünde tutarak;

Sosyal uyumun güçlendirilmesinde sporun rolü üzerine Rec(99)9 sayılı Tavsiye Kararı ve Herkes için Spor Avrupa Şartı: Engelli Bireyler başlıklı Rec(86)18 sayılı Tavsiye Kararı gibi spor alanında alınmış Tavsiye Kararları göz önünde bulundurarak;

Dünya Turizm Teşkilatı (WTO) Genel Kurulu tarafından 13. Oturumda A/RES/406(XIII) sayılı İlke Kararı ile kabul edilen Turizm Üzerine Küresel Etik İlkeleri'ni ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 21 Aralık 2001 tarihli A/RES/56/212 sayılı İlke Kararını göz önüne alarak;

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Yönelik Engelli bireylerin haklarını ve topluma tam katılımını teşvik etmeye yönelik "Avrupa Konseyi Engelliler Eylem Planı 2006 – 2015: Avrupa'da engelli bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi" başlıklı Rec(2006)5 sayılı Tavsiye Kararı'nın hayata geçirilmesi hedefi yolunda çalışmalarımızı sürdürerek;

Bakanlar Komitesi'nin evrensel tasarım yoluyla tam katılımın sağlanması üzerine Üye Devletlere yönelik CM/Rec(2009)8 sayılı Tavsiye Kararını ve ekli raporunu göz önüne alarak;

Engelli bireylerin ayrımcılığa maruz kalmadan haklarından istifa edebilmesinin garanti almasına yönelik gereksinimi ve tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrenselliğini, bölünmezliğini ve birbirine bağlılığını teyit ederek;

Avrupa'da engelli bireylerin toplam nüfusa tahmini oranının %15 olduğunu ve engelli birey sayısının, diğer unsurlara ilaveten, beklenen yaşam süresindeki artışa bağlı olarak düzenli artış göstereceğini dikkate alarak;

Engelli bireylerin haklarını teşvik etmede ve fırsat eşitliği sağlamada başarısız olmanın insan onuruna aykırı düşeceğini dikkate alarak;

Toplumun tüm kesimlerinin üyelerine eşit fırsatların sağlanmasının demokrasi ve sosyal uyumun teminatı olduğunu dikkate alarak;

Engelli bireylerin topluma eşit ve tam katılımının sağlanması için uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde tüm politika alanlarında insan hakları temelli yaklaşımın benimsenmesi gerektiğine kanaat getirerek;

Uyumlu politikaların izlenmesi ve eşgüdümlü faaliyetler yoluyla engellilik ile ilgili konuların tüm kesimlerde ele alınması gerektiğini vurgulayarak;

İşbu Tavsiye Kararın uygulanması ve takibi amacı doğrultusunda kültür, spor, turizm ve eğlence faaliyetlerinde engelli temsilcisi veya diğer sivil toplum kuruluşları ile ve diğer paydaşlarla ortaklık kurmanın önemini vurgulayarak;

Üye Devletlerin hükümetlerinin, ulusal, uluslararası ve yerel yapıların özellikleri ve ilgili yükümlülükleri doğrultusunda aşağıdaki eylemleri hayata geçirmelerini tavsiye etmektedir:

İkili bir yaklaşım izlenerek, engelli bireylerin kamu geneline yönelik kültür, turizm ve eğlence faaliyetlerine katılmaları sağlanırken aynı zamanda engelli bireylere özgü tasarlanan ve bu bireylerin gereksinimleri ile çeşitliliğini yansıtan özel faaliyetler ihmal edilmemelidir.

Engelli çocuk ve gençlere en erken yaşlardan itibaren etken katılımcı ve izleyici olarak kültürel, spor ve eğlence faaliyetlerine katılımı teşvik edecek ve yaratıcı, sanatsal, zihinsel ve atletik potansiyeli artırmasını sağlayacak bir eğitim verilmesini temin etmek maksadıyla erişilebilirlik, makul uyumlaştırma ve ilgili destek hizmetleri de dâhil olmak üzere uygun tedbirler alınmalıdır.

İlgili destek hizmetlerinin sunumu da dâhil olmak üzere uygun tedbirler alınmalı; ulusal, bölgesel ve yerel seviyelerde kamu makamları, özel kuruluşlar, kültür ve spor kuruluşları ve uzmanlık/yurttaşlık dernekleri, engelli bireylerin sivil toplum kuruluşları, medya, akademik toplum ve kültür, spor, turizm ve eğlence alanlarında faaliyet gösteren diğer tüm paydaşlar, söz konusu faaliyetlerin engelli bireylere erişilebilir hale getirilmesine ve bu faaliyetlere engelli bireylerin tam ve eşit katılımını sağlamaya yönelik olarak ulusal, bölgesel ve yerel strateji ve eylem planları hazırlamaya teşvik edilmelidir.

Hukuk ve politika alt yapılarının hazırlanması ve kültür, spor, turizm ve eğlence etkinliklerinin erişilebilirliğinin sağlanmasına ilişkin somut tedbirlerin alınması süreçlerinde engelli bireylerin ve temsilci kuruluşları ile etkili biçimde ve sürekli müzakere yapılmalı, bu müzakere süreci engelli bireylerin söz konusu etkinliklere etkin ve anlamlı katılımının sağlanmasının temel bir önkoşulu olarak kabul edilmelidir.

Tüm projelerin başlangıç safhasında; kültür, spor, turizm ve eğlence alanları, programları, hizmetleri, tesisleri başta olmak üzere ilgili diğer bilgilerin, yeni teknolojiler de dâhil olmak üzere bilgi ve iletişim teknolojilerinin, özellikle de evrensel tasarım/ herkes için tasarım ilkelerinin hayata geçirilmesi yoluyla engelli bireylere erişilebilir olmasını sağlamak için yeterli planlama yapılmalı, bu tür bir planlamanın çok düşük bir ek maliyetle veya hiç maliyetsiz erişim sağlama bakımından oldukça etkili bir araç olduğu ve toplumsal bütünleşme ve giderlerin optimizasyonuna önemli ölçüde katkı sağladığı dikkate alınmalıdır.

Evrensel tasarım/ herkes için tasarım ilkelerinin hayata geçirilmesi yoluyla kamu geneline açık bütün yeni kültür, spor, turizm ve eğlence hizmet ve tesislerinin engelli bireylere tamamen erişilebilir olması sağlanmalı; engelli bireylerin tam ve etkin katılımını sağlamak amacıyla bu alanlardaki mevcut tüm mal, hizmet, ürün, tesis ve hizmetlerdeki çevresel, mimari, bilgi ve iletişimle ilgili tüm engeller tespit edilerek, tedricen ortadan kaldırılmalıdır.

Kültür, spor, turizm ve eğlence faaliyetlerine erişimin engellilik temelinde kısıtlanmasının ayrımcılık olarak değerlendirilmesini sağlayacak yasal düzenlemeler oluşturularak etkin

biçimde uygulanmalı, söz konusu alanlarda faaliyet gösteren hizmet sunucular (hem kamu ve hem de özel sektörde), sunmakta oldukları hizmetlerden engelli bireylerin tam ve eşit yararlanabilmesini sağlamak amacıyla erişilebilirliği teminat altına almakla ve makul uyumlaştırma tedbirleri sunmakla mükellef kılınmalıdır.

Kamu alım usulleri, teşvik ve yardımlarının engelli bireylerin kültür, spor, turizm ve eğlence etkinliklerine erişimini ve tam ve etkin katılımını teşvik etmede ve desteklemede etkili birer araç haline gelmesini sağlayacak uygun tedbirler alınmalıdır.

Kültür, spor, turizm ve eğlence faaliyetlerinde bulunan hizmet sağlayıcılar ve kuruluşlarda görevli tüm ilgili personel için engellilik konularında sürekli mesleki eğitim sunulmasına yönelik uygun tedbirler alınmalı, engelli bireylerin bu tür etkinliklere hem bilfiil hem de izleyici olarak katılmasını sağlayacak pratik çözümler hakkında kapsamlı ve eksiksiz bilgilendirme sunulmalıdır.

Geleneksel kültür, toplanma yerleri ve programları ile birlikte; mevcut tüm araçları ve kolay okunur/ anlaşılır metinler, işaret dili tercümesi, Braille, sesli betimleme ve bilgi ve iletişim teknolojileri gibi modern teknolojileri de kullanarak alternatif iletişim modern sanat biçimlerini de kapsayacak biçimde geniş bir yelpazede kültür, spor, turizm ve eğlence etkinliklerine engel türüne bakılmaksızın tüm engelli bireylerin erişimini ve hem bilfiil hem de izleyici olarak anlamlı ve etkin katılımını sağlamak adına tüm paydaşların çaba göstermesini sağlamak için uygun tedbirler alınmalıdır.

Tüm paydaşların engelli bireylerin çeşitliliğini ve tüm engelli bireylerin kültür, spor, turizm ve eğlence etkinliklerine cinsiyet, yaş ve engel türüne bağlı kalmaksızın farklı şekillerde katılım sağlayabileceği hususunu göz önünde bulundurmalarını teşvik etmek üzere uygun tedbirler alınmalıdır.